

Colecția **Historia** este coordonată de
Raluca Lazarovici Vereș

**Gizella Nemeth Papo
Adriano Papo**

Ludovico Gritti

**Un prinț venețian în Transilvania
în serviciul lui Soliman Magnificul**

Traducere din limba italiană de
Dr. Raluca Lazarovici Vereș
Recomandare de lectură de
Dr. Gabriel-Virgil Rusu
Prefață de **Dr. Florina Ciure**

Ratio et Revelatio

2022

Redactor: Flori Bălănescu

Coperta: Paula Cionca

DTP: Paula Cionca

Tipărit la Print Expert, Oradea

© Copyright: Ratio et Revelatio, 2022

Imagine coperta I: Anonim, Portretul lui Ludovico Gritti,
gravură, sec. al XVI-lea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PAPO, GIZELLA NEMETH

**Ludovico Gritti : Un prinț venețian în Transilvania, în
serviciul lui Soliman Magnificul/Gizella Nemeth Papo,**

Adriano Papo. – Oradea: Ratio et Revelatio, 2022

ISBN 978-606-9659-46-5

I. Papo, Adriano

II. Raluca Lazarovici Vereș (trad.)

929

Editura Ratio et Revelatio

Str. Sofiei nr. 3, Oradea, Bihor, România, 410183

e-mail: office@ratioetrevelatio.com

www.ratioetrevelatio.com

CUPRINS

CUPRINS	5
RECOMANDARE DE LECTURĂ	11
PREFAȚĂ	13
INTRODUCERE	25
CAPITOLUL I	
LUDOVICO GRITTI: FAMILIA, PERSONALITATEA, NEGUSTORIA LA CONSTANTINOPOL	
Familia lui Ludovico Gritti	41
Tineretea și perioada mercantilă din Constantinopol	50
Fiii și presupusele soții ale fiului dogelui	57
Aspectul fizic și obiceiurile lui Ludovico Gritti	61
Relațiile lui Ludovico Gritti cu cultura și intelectualii	67
Pretinsa abjurare a religiei creștine de către Ludovico Gritti	71
CAPITOLUL II	
COLABORATORI, PARTIZANI ȘI OPOZENȚI AI LUI LUDOVICO GRITTI	
Prietenii și adversarii ai lui Ludovico Gritti în Ungaria	79
Prietenii și adversarii ai lui Gritti la Constantinopol	103
Relațiile lui Ludovico Gritti cu diplomații venețieni la Constantinopol	111
CAPITOLUL III	
ALIANȚA LUI IOAN ZÁPOLYA CU POARTA	
„Coborîrea” pe câmpul de luptă a lui Ludovico Gritti	115
Exilul polonez al lui Ioan Zápolya	122
Căutarea de noi alianțe de către Ioan Zápolya și misiunea de pe Bosfor a lui Habardanecz și Weichselberger	127

Revenirea lui Ioan Zápolya pe tronul maghiar	132
Situația din Ungaria habsburgică	134
CAPITOLUL IV	
OFENSIVA OTOMANĂ DIN 1529	139
Implicarea lui Ludovico Gritti în ofensiva otomană din 1529	139
Începutul ofensivei osmanice	149
Îngrijorările arhiducelui	152
Cucerirea orașului Buda și reinstalarea lui Ioan Zápolya pe tronul maghiar	155
Noua încoronare a lui Ioan Zápolya	157
Asediul Vienei	160
Reacția Veneției la campania otomană din 1529	164
Noi cereri de ajutor din partea lui Ioan Zápolya către Polonia și Veneția	167
CAPITOLUL V	
LUDOVICO GRITTI, TEZAUAR AL REGATULUI UNGARIEI	169
Numirea lui Gritti ca tezaurar suprem și episcop de Eger	169
Pacea de la Cambrai	177
Marile proiecte comerciale ale lui Gritti	184
CAPITOLUL VI	
LUDOVICO GRITTI GUVERNATOR AL REGATULUI UNGARIEI	187
Misiunea lui Jurisics și von Lamberg la Constantinopol	187
Zvonuri despre o nouă ofensivă osmanică împotriva Occidentului	190
Întoarcerea lui Gritti în Ungaria	192
Negocierile de la Poznań	194
Apărarea Budei	196
Politica lui Ioan Zápolya și a lui Gritti după asediul de la Buda	200

Ludovico Gritti este numit guvernator al Ungariei	202
Consecințele numirii lui Gritti în funcția de guvernator	207
Întoarcerea lui Gritti la Constantinopol	210

CAPITOLUL VII

APOGEUL CARIEREI POLITICE A LUI LUDOVICO GRITTI	213
Ascensiunea lui Ludovico Gritti și temerile unei noi ofensive osmanice	213
Negocierile de la Vișegrad	216
Misiunile lui Hieronym Łaski	218
Misiunea diplomatică a lui von Lamberg și a contelui de Nogarola	222
Misiunea lui Giorgio Gritti la Paris	224
Minciunile lui Ludovico Gritti	228
Repercusiunile zvonurilor privind o nouă ofensivă otomană	231
Cucerirea lui Klis și Poljica	233
Temerile Suveranului Pontif	236
Noi zvonuri despre invazia otomană	239
Așteptările lui Ferdinand de Habsburg	241

CAPITOLUL VIII

OFENSIVA OTOMANĂ DIN 1532 ȘI PERIOADA DE DESPOTISM A LUI GRITTI LA BUDA	245
Călătoria de întoarcere a lui Gritti în Ungaria în primăvara anului 1532	245
Ofensiva osmanică din 1532	250
Despotismul lui Gritti și asediul Esztergomului	255

CAPITOLUL IX

NEGOCIERILE DE PACE DE LA CONSTANTINOPOL	265
Misiunea la Constantinopol a lui Girolamo di Zara	265
Negocierile de la Pojon (Bratislava)	268

Intervenția lui Gritti în negocierile de la Constantinopol	271
Sosirea pe Bosfor a lui Vespasiano di Zara și a lui Cornelius Schepper	273
Întâlnirea ambasadurilor habsburgice cu Gritti	276
Continuarea negocierilor	278
„Pacea perpetuă”	280
Ambiguitatea negocierilor de la Constantinopol	283
Vestea păcii la Buda și Viena	285
Întoarcerea lui Vespasiano di Zara la Constantinopol	288

CAPITOLUL X

RELUAREA NEGOCIERILOR DE PACE ȘI PLANUL SECRET

AL LUI LUDOVICO GRITTI	295
Noua misiune pe Bosfor a lui Cornelius Schepper	295
Prima conversație a lui Schepper cu Gritti	297
Audierea lui Schepper în prezența lui Soliman	303
O nouă întâlnire a lui Schepper cu Gritti și ultima audiență cu sultanul	305
Ultima conversație a lui Schepper cu Gritti	307
O interpretare a negocierilor de la Constantinopol	309

CAPITOLUL XI

ULTIMA CĂLĂTORIE A LUI GRITTI ÎN UNGARIA ȘI

REVOLTA TRANSILVĂNEANĂ	315
Așteptarea încordată a lui Gritti la Buda și Viena	315
Călătoria de întoarcere a lui Gritti prin Muntenia	320
Sosirea lui Gritti în Transilvania	327
Revolta din Transilvania	330
Uciderea lui Imre Czibak	333
Repercusiunile morții lui Czibak	340

CAPITOLUL XII	
ASEDIUL DE LA MEDIAȘ ȘI SFÎRȘITUL TRAGIC	
AL LUI LUDOVICO GRITTI	343
Sosirea lui Gritti în fața zidurilor de la Mediaș	343
Începutul asediului de la Mediaș și poziția lui	
Ioan Zápolya	345
Căderea Mediașului	350
Diversele relatări despre sfârșitul lui Gritti	353
Sfârșitul lui Gritti după cronici și legende populare și în	
ficțiunea scenică a dramaturgiei și romanelor din	
secolul al XIX-lea	359
Comoara lui Gritti	362
Supraviețuitorii masacrului de la Mediaș	363
Justificările celor doi regi maghiari	368
Reacția Porții și ancheta privind moartea lui Gritti	370
Repercusiunile morții lui Gritti	375
EPILOG	379
CONCLUZII	381
Caracterul excepțional al carierei politice a lui	
Ludovico Gritti	381
Aspirațiile lui Gritti la coroana Ungariei	382
Ludovico Gritti în mitografia literară	385
Ludovico Gritti la judecata contemporanilor	389
Judecățile istoriografiei de astăzi asupra lui	
Ludovico Gritti	394
Ludovico Gritti: negustor sau prinț renașcentist?	400
NOTĂ ASUPRA METODOLOGIEI	405
BIBLIOGRAFIE	429
TABLĂ TOPONOMASTICĂ COMPARATĂ	469
INDICE DE NUME	473

RECOMANDARE DE LECTURĂ

Format în condiții și împrejurări complexe, printr-un proces care a debutat prin înfrângerea regatului Ungariei la Mohács în anul 1526, principatul semiautonom al Transilvaniei, aflat sub suzeranitate turcească, a jucat un rol important în Europa Centrală și de Răsărit timp de un veac și jumătate.

Au existat și există, din fericire, preocupări ale istoricilor de-a înțelege, pe baza izvoarelor documentare studiate și interpretate, condițiile politice, militare, economice și culturale care au favorizat geneza acestui stat succesoral regatului angevin.

Cartea soților Gizella Nemeth Papo și Adriano Papo intitulată *Ludovico Gritti. Un principe-mercante del Rinascimento tra Venezia, i Turchi e la Corona d'Ungheria*, care beneficiază de acum și de o traducere în limba română, grație editurii Ratio et Revelatio din Oradea, se înscrie în acest lăudabil efort, fiind un proiect de cercetare de o înaltă ținută științifică și academică.

Ludovico Gritti, venețianul ajuns pe malul Bosforului și în jurul căruia s-a construit întreaga cercetare, este prezentat în documente ca un om politic extrem de abil, ca un bun finanțist, dar, mai ales, ca un adevărat prinț european impregnat de cultura orientală. El a trăit în vremuri complicate în care puterea Semilunii se impunea tot mai evident într-un regat al Ungariei decăzut, o bucată de Europă sfâșiată de interese divergente care vor atinge stadiul nefast al războiului civil. De aici se va ridica viitorul principat al Transilvaniei.

Implicarea lui Gritti în politica externă a unui Imperiu Otoman aflat în culmea puterii și expansiunii militare, jocul dublu bazat pe interese proprii, extrem de periculos, și tragicul său sfârșit de la Mediaș, la 29 septembrie 1534, sunt analizate atent și expuse pe parcursul câtorva sute de pagini.

Cartea, pe care o recomand cu multă căldură iubitorilor de istorie, are forță și dinamism, este foarte bine scrisă și extrem de documentată de autori pe baza actelor provenite din arhivele Serenisimei – multe dintre ele inedite –, dar și din

surse maghiare și otomane, oferindu-ne excelente „fotografii ale epocii” cu personaje emblematice din ierahiile politice și militare ale părților aflate în competiție. Informațiile istorice au menirea de a completa cercetările din zona istoriografiei românești și maghiare și de a umple „petele albe” încă existente referitoare la această problematică.

Nu în ultimul rând, este de apreciat excelenta inițiativă a editurii Ratio et Revelatio, responsabilitatea asumată și munca extrem de dedicată și de istovitoare a traducătoarei, precum și calitatea deosebită a graficii de tipar, care fac ca lucrarea *Ludovico Gritti. Un prinț venețian în Transilvania în serviciul Sultanului în prima jumătate a secolului al XVI-lea*, autori Gizella Nemeth Papo și Adriano Papo, să reprezinte un reper editorial al anului 2022.

Dr. Gabriel-Virgil Rusu
Institutul de Istorie „George Barițiu” al
Academiei Române, Filiala Cluj

PREFAȚĂ

Gizella Nemeth Papo și Adriano Papo propun o versiune actualizată și extinsă a cărții lor publicate în 2002 de Edizioni della Laguna și intitulată *Ludovico Gritti. Un principe-mercante del Rinascimento tra Venezia, i Turchi e la Corona d'Ungheria*, cu intenția – și îi citez pe autori – „de a reconstitui viața, personalitatea și cariera politică, financiară și militară a acestui personaj complex, ambiguu, dar fascinant” al istoriei secolului al XVI-lea, dar și de a analiza rolul pe care l-a jucat în politica maghiară în perioada 1526-1534, pentru „a da un răspuns la o întrebare pe care mulți istorici și-o pun, adică dacă Ludovico Gritti a fost de fapt un slujitor fidel și un instrument al Porții, un funcționar loial al regelui Ioan Zápolya, un agent al Republicii Veneția sau doar un aventurier ambițios, un «prinț renescentist» tipic” sau chiar „un negustor care a căutat să intre în jocul marii politici europene și să exploateze contradicțiile politicii maghiare în acel moment istoric crucial pentru a-și consolida propriile interese economice și financiare”.

Într-adevăr, interesele autorilor Gizella Nemeth Papo și Adriano Papo se concentrează asupra studiului vieții și activității unor personaje care au marcat istoria Ungariei și a Transilvaniei în secolele al XV-lea și al XVI-lea, așa cum o arată cărțile lor, *Pippo Spano. Un eroe antiturco antesignano del Rinascimento* (Edizioni della Laguna, 2006) și *Frate Giorgio Martinuzzi. Cardinale, soldato e statista dalmato agli albori del Principato di Transilvania* (Aracne, 2017), aceasta din urmă și în versiunea românească, *Nemăsurata ispită a puterii. Gheorghe Martinuzzi, adevăratul rege al Transilvaniei în secolul al XVI-lea*, apărută în 2019 în traducerea Ralucăi Lazarovici Vereș, la editura Ratio et Revelatio din Oradea, oraș de care este legat protagonistul monografiei, cunoscut contemporan și colaborator al lui Ludovico Gritti; cartea reprezintă o revizuire și un studiu aprofundat al cercetărilor lor anterioare pe această temă, publicate în monografia *Frate Giorgio Martinuzzi. Cardinale, soldato e statista dalmata agli albori del Principato di Transilvania* (Savaria University Press, 2011).

Ca specialiști ai realităților istorice ale Ungariei în general (sînt autorii lucrării *Storia e cultura dell'Ungheria. Dalla preistoria del bacino carpatodanubiano all'Ungheria dei giorni nostri*, Rubbettino, 2000) și a Transilvaniei în special în perioada medievală tîrzie și modernă, soții Papo ne introduc, încă de la început, în atmosfera vremii, analizînd evenimentele importante care au permis unui personaj ca Ludovico Gritti să ajungă la bogăție, faimă și putere.

Soarta politică a Transilvaniei, ca provincie a Regatului Ungariei, a fost legată de cea a regatului din care făcea parte pînă la dizolvarea acestuia în urma campaniei otomane din 1526. Într-adevăr, la 29 august 1526, pe cîmpia de la Mohács, sultanul Soliman Magnificul, sprijinit de Marele Vizir Ibrahim Pașa, a provocat o înfrîngere decisivă forțelor maghiare, care a dus la moartea regelui Ludovic al II-lea Jagiello și la prăbușirea ulterioară a regatului fondat de Sfîntul Ștefan. Întoarcerea trupelor sultanului la Constantinopol a marcat începutul îndelungatei dispute pentru tronul Ungariei, iar cei doi pretendenți, Ferdinand de Habsburg, fratele împăratului Carol Quintul și soțul Anei Jagiello, și Ioan Zápolya, fost voievod al Transilvaniei, au primit amîndoi numirea regală din partea a două Diete diferite și contrastante. Autorii îi prezintă pe cei doi candidați la tronul Ungariei, insistînd asupra calităților și caracteristicilor care i-au determinat pe contemporani să îi considere potriviți pentru această poziție. Ferdinand de Habsburg a încercat să își consolideze poziția prin arme, declarîndu-i război lui Ioan Zápolya, care controla cea mai mare parte a regatului maghiar. În schimb, fostul voievod transilvănean a fost preocupat de consolidarea poziției sale pe plan diplomatic, solicitînd sprijinul regilor Angliei, Franței și Poloniei; ambasadorii săi au vizitat Roma, Veneția și curțile prinților germani pentru a obține recunoașterea titlului care îi era atribuit de o parte a clasei politice maghiare. Veneția a considerat imediat drept legitimă aspirația lui Ioan Zápolya la coroana maghiară, avertizîndu-i pe habsburgi să își retragă pretențiile asupra regatului maghiar și i-a primit oficial pe ambasadorii fostului voievod transilvănean la Palatul Dogilor. Fidelă pragmatismului său politic tradițional,

Ludovico Gritti

Serenissima dorea să contrasteze Casa de Austria prin angajarea acesteia în disputa pentru regatul maghiar, opunând astfel scopurilor imperialiste ale habsburgilor ostilitatea otomanilor și a lui Ioan Zápolya. Evenimentele care s-au succedat în Europa Centrală au avut un ecou considerabil în laguna venețiană; această atenție este reflectată și în fondurile documentare din arhivele unor importante magistraturi ale Republicii Sfântul Marcu, analizate cu atenție și minuțiozitate de către soții Papo.

În iunie 1527, armata imperială a început să adune trupe în vederea pregătirii unei campanii militare care urma să ducă la o răsturnare decisivă a situației. Armata lui Ferdinand de Habsburg, condusă de Nikolaus von Salm, a obținut victorii strălucite într-un timp scurt, ajungând chiar la periferia orașului Buda în luna august, cucerind apoi cetatea și forțându-l pe Ioan Zápolya să se retragă. Campania a continuat cu înaintarea austriacă pe teritoriul dintre Esztergom și Eger, iar la 27 septembrie 1527 regele Ferdinand l-a învins sever pe fostul voievod în bătălia de la Tokay, preludiu la cucerirea întregii Ungarii. În acest moment a intrat în scenă Ludovico Gritti. În decembrie 1527, nobilul polonez Hieronym Łaski a mers la Constantinopol pentru a cere ajutorul otomanilor în favoarea regelui Ioan, care, după o nouă înfrângere la Szina, la 8 martie 1528, s-a refugiat în Polonia. Între timp, întrucât vizirii de rang inferior, dar foarte influenți în aparatul guvernamental central al Constantinopolului, nu aveau încredere în ambasada lui Łaski, diplomatul polonez s-a adresat lui Ludovico Gritti, fiul natural al dogelui venețian Andrea Gritti, care locuia la Constantinopol, unde era negustor și bancher.

Dar cine a fost cu adevărat Ludovico Gritti? Autorii dedică primul dintre cele douăsprezece capitole ale cărții originilor familiei Gritti, oferindu-ne informații prețioase despre tatăl lui Ludovico, care a plecat la Constantinopol doar pentru a desfășura activități comerciale, înainte de a accede la cea mai înaltă demnitate de Doge al Veneției, la 20 mai 1523. Născut la Constantinopol, cel mai probabil în 1480, s-a întors la Veneția pentru o scurtă perioadă de patru ani, timp în care se presupune că a urmat și cursurile

Universității din Padova. Ludovico (*Ludovicus* în latină, *Aloise* în venețiană, *Aloisio* în română, *Lajos* sau *Alajos* în maghiară, în turcă supranumit *Beyoğlu*, adică „fiul prințului”) s-a întors în 1506 definitiv la Constantinopol, unde, după cum ne informează autorii, s-a dedicat cu folos profesiei remunerate de bancher și negustor, întrucât, fiind născut în afara căsătoriei, magistraturile venețiene nu i-ar fi permis participarea la viața politică și birocratică a Serenissimei. Ludovico Gritti a excelat mai presus de toate în comerțul cu pietre prețioase și vin, atât de mult încât a devenit furnizorul preferat de gеме al sultanului Soliman Magnificul și al Marelui Vizir Ibrahim Pașa, dar și de vinuri dulci al acestuia din urmă. În tot acest timp, Gritti a menținut relații puternice cu agenții venețieni implicați în negoț și va continua să își desfășoare activitatea chiar și după ce a devenit o figură politică influentă.

Gritti a trăit cu turcii „în stil turcesc” și cu creștinii „în stil creștin”, dar curtea sa a fost condusă după obiceiurile turcești. Se îmbrăca pompos, așeza mese somptuoase, vorbea cu elocință; se pare că era un bun cunoscător al limbii latine și grecești. Știm că a protejat și a sprijinit financiar artiști, scriitori, meșteșugari și clerici venețieni, pe unii dintre ei invitându-i chiar la Constantinopol. S-a împrietenit cu poligraful Pietro Aretino și s-a bucurat de colaborarea umanistului dalmat Tranquillo Andronico (1490-1571), pe care l-a păstrat în slujba sa pînă la moarte. Un alt aspect analizat de autori în acest prim capitol este presupusa apostazie a lui Ludovico Gritti, întrucât unii istorici consideră că acesta a abjurat credința creștină pentru cea musulmană, chiar dacă și-a reafirmat mereu sentimentele de catolic credincios.

În cel de-al doilea capitol, soții Papo ne fac cunoștință cu oamenii de încredere ai personajului nostru, printre care îi regăsim pe János Dóczy, Orbán Batthyány, Ferenc Dobó de Ruszka și Gáspár Perusics, tocmai cei care aveau să ajungă mai târziu alături de el în capcana de la Mediaș, dar și adversarii săi, printre care se remarcă figura lui Tamás Nádasdy, considerat responsabil de organizarea farsei satirice *Magnus Ludus*, prezentată la Buda în timpul carnavalului din 1532, care îl ridiculiza pe Gritti pentru costumele

Ludovico Gritti

sale italienești, prevestindu-i moartea într-un mod tragicomic. Printre colaboratorii săi s-a numărat și Hieronym Łaski, deja menționat, care l-a implicat în afaceri politice. Ludovico, simțind avantajele materiale ale susținerii fostului voievod transilvănean Ioan Zápolya, a încheiat un acord cu ambasadorul său și, în schimbul unei rente anuale de aproximativ 4 000 de ducati și a veniturilor provenite dintr-un episcopat maghiar, a aranjat o întâlnire cu Ibrahim Pașa. Datorită priceperii lui Gritti, negocierile au avut un rezultat favorabil: sultanul l-a acceptat pe Ioan Zápolya ca vasal tributar și i-a acordat titlul de rege al Ungariei. Informat de rezultatul negocierilor, Ioan Zápolya l-a însărcinat, la rîndul său, pe Gritti să îi reprezinte interesele la Poartă și, în noul său rol de diplomat, venețianul a reușit să obțină întemnițarea ambasadurilor lui Ferdinand la Constantinopol, acuzându-i de spionaj împotriva sultanului și a fostului voievod transilvănean. Pentru a pune în aplicare alianța cu Zápolya, au început rapid pregătirile pentru o campanie militară otomană împotriva Ungariei, vizîndu-se chiar încercuirea și asediul Vienei. Cel de-al treilea capitol ne oferă detalii despre discuțiile de la Constantinopol din perioada 1527-1528, despre exilul polonez al lui Ioan Zápolya și despre revenirea acestuia pe tronul maghiar.

Conducerea venețiană a salutat vestea sprijinului lui Gritti pentru cauza lui Ioan Zápolya și a fost fericită să se folosească de fiul dogelui pentru a-l determina pe Ibrahim Pașa să îi atace pe habsburgi, deoarece, în primăvara anului 1528, Veneția se temea de o invazie a posesiunilor sale continentale de către imperiali. Cu toate acestea, aceiași conducători venețieni erau angoasați de ideea ca Gritti să acționeze liber, ca persoană privată, în afacerile otomanilor și ale Ungariei. Abia în mai 1529, cînd Gritti s-a alăturat armatei sultanului care mărșăluia spre Viena (ne aflăm de-acum în cel de-al patrulea capitol), dogele și consilierii săi au început să realizeze consecințele situației. Pînă în 1529, Gritti s-a arătat întotdeauna un supus loial al Veneției și, în această calitate, a furnizat Consiliului celor Zece informații detaliate despre puterea militară a sultanului și despre mișcările armatei

otomane; în acest scop, și-a exercitat influența considerabilă în promovarea intereselor politice ale republicii marciene în fața autorităților de la Constantinopol. Începând cu 1529, ambițiile politice ale lui Ludovico Gritti au început să primeze în fața obligațiilor filiale și civice. Autorii menționează că serviciile aduse Republicii i-au asigurat căsătoria fiicei sale, Marietta, cu Vincenzo Cicogna, membru al unei eminente familii patriciene venețiene, concluzionând: „Ludovico Gritti a trebuit, așadar, să câștige pe teren prestigiul și reputația pe care condiția sa de «bastard» i le interzisese din naștere”. Ambițiile sale s-au dovedit a fi însă mai mari decât cele imaginate de cei mai apropiați membri ai familiei sale.

Neprimind ajutorul pe care îl spera din partea regelui Poloniei, Ioan Zápolya s-a adresat voievodului Moldovei, Petru Rareș, cu ajutorul căruia a reușit să recucerească aproape toată Transilvania în iunie-iulie 1529. Sultanul Soliman Magnificul a ajuns la Buda abia la începutul lui septembrie al aceluiași an, iar pe 14 a lunii l-a proclamat solemn pe Ioan Zápolya rege al Ungariei. Zápolya l-a numit imediat pe Gritti în funcția de înalt consilier regal, în timp ce sultanul s-a îndreptat spre Viena, lăsându-l pe venețian să controleze Buda și punându-i la dispoziție o garnizoană otomană considerabilă. La sfârșitul lunii septembrie, Soliman Magnificul a ajuns în orașul imperial, dar, cum sezonul era deja înaintat, la mijlocul lunii octombrie a fost nevoit să abandoneze asediul. Când, la întoarcere, a trecut din nou prin Buda, Ludovico Gritti – autorii menționează în capitolul V – a fost numit mare tezaurar al Regatului Ungariei și episcop de Eger, cu beneficiul unor rente însemnate. Măsurile luate în noua sa demnitate și activitatea minieră din Ungaria vor fi analizate într-un alt capitol al cărții. Autorii subliniază faptul că numirea lui Gritti în funcția de tezaurar nu a rezolvat situația precară a finanțelor maghiare, ci doar a sporit averea venețianului, acordându-i-se posesia tuturor minelor de sare din Transilvania, în detrimentul celebrilor bancheri Fugger din Augsburg. De asemenea, Gritti a fost investit și cu senioratul asupra teritoriilor dalmate de la Klis, Poljica și Senj, localități aflate

Ludovico Gritti

atunci în siajul forțelor lui Ferdinand de Habsburg; acest lucru a fost însă un motiv de îngrijorare pentru Veneția, care se temea că apele Adriaticii vor fi din nou agitate, avînd în vedere pacea abia încheiată cu Imperiul.

În octombrie 1530 – sîntem acum în cap. VI – Gritti și Ioan Zápolya au fost asediați de Ferdinand la Buda, dar garnizoana otomano-ungară i-a respins pe asaltanți provocîndu-le mari pierderi; în decembrie, asediul a fost ridicat, dar a fost o ocazie pentru fiul dogelui de a se acoperi de glorie pe cîmpul de luptă, după cum subliniază autorii noștri. Înainte de 26 decembrie a aceluiași an – dată la care i s-a atribuit titlul ereditar de *comes terrae et salium Maramarosiensium* – Gritti a fost investit drept guvernator al Regatului Ungariei, deși unii magnați maghiari s-au opus numirii sale și nu au semnat diploma regală; printre aceștia se numărau Tamás Nádasdy și Imre Czibak, adversari înverșunați ai reprezentantului lui Ibrahim Pașa; Gritti a dat apoi veniturile episcopiei de Eger fiului său Antonio, în vîrstă de paisprezece ani.

În calitate de guvernator, venețianul a manifestat caracteristicile unui adevărat tiran, așa cum o demonstrează ordinul de decapitare a celor doi frați Balázs și Pál Ártándy, cu acuzația, niciodată dovedită, că aceștia ar fi menținut contacte cu Ferdinand. Toate acestea au avut loc în detrimentul regelui Ioan Zápolya, căruia îi împrumutase o sumă mare de bani, mai exact 300 000 de ducați, și căruia se pare că voia să-i ia locul. Potrivit autorilor, planurile ambițioase, dar întunecate, ale lui Ludovico Gritti ar putea fi legate de misiunea – menționată în capitolul VII – pe care fratele său Giorgio a îndeplinit-o la Paris pe lîngă regele Franței în primăvara anului 1531, cu scopul de a recupera cei 10 000 de ducați împrumutați de Ludovico unui agent francez care locuia la curtea lui Zápolya, sumă care urma să fie folosită pentru a finanța războiul împotriva habsburgilor, dar motivul real a rămas necunoscut pînă în prezent.

Activitățile lui Ludovico Gritti, vizînd exclusiv propriul interes, în detrimentul populației, care, în consecință, a manifestat o ostilitate crescîndă față de persoana sa, au fost oprite de solicitarea

sultanului adresată lui Ioan Zápolya de a-l întoarce imediat la Constantinopol. Prezența sa pe Bosfor, în calitate de persoană cu experiență, era necesară pentru a încheia negocierile de pace cu Ferdinand de Habsburg, deoarece Poarta își schimbase atitudinea față de imperiali după cele două expediții eșuate din 1529 și 1532. Gritti a participat la cea de-a doua expediție a sultanului împotriva Austriei, iar între 15 august și 29 septembrie 1532 a luat parte la asediul orașului Strigoni (Esztergom), dar fără succes, împreună cu Ioan Zápolya și cu sprijinul armatei sultanului și a trupelor auxiliare trimise de voievodul Munteniei Vlad Vintilă, zis „Înecatul”, și de voievodul Moldovei Petru Rareș (cap. VIII).

Însărcinat de Poartă în 1533 să negocieze un acord între Ferdinand de Habsburg și Ioan Zápolya, Ludovico Gritti a făcut greșeala de a urma instrucțiunile lui Ibrahim Pașa, care era dispus să facă concesii imperialilor, și a ignorat ordinele precise ale sultanului, care considera că întreaga Ungarie este proprietatea sa, motiv pentru care întregul regat aparținea de drept vasalului său, Ioan Zápolya. Când sultanul a aflat de modul în care Gritti a condus negocierile, s-a înfuriat. Există mai multe indicii că Ludovico ar fi vrut să-i trădeze pe otomani și să treacă de partea habsburgilor, pentru a obține coroana maghiară sau cel puțin o poziție respectabilă în Regatul Ungariei, supus Casei de Austria. În cele din urmă, nevoia de a ajunge la un acord de pace a prevalat, iar în iunie 1533 a fost încheiată o înțelegere între părți. Ungaria a rămas în mâinile lui Ioan Zápolya, problema delimitării frontierelor austro-ungare a fost încredințată lui Gritti, în timp ce acordurile ulterioare stipulate între Ferdinand de Habsburg și Ioan Zápolya urmau să fie supuse aprobării lui Soliman Magnificul. Soții Papo descriu în două capitole ale cărții (IX și X) negocierile de la Constantinopol, insistând asupra implicării lui Gritti, a relațiilor sale cu ambasadorii imperiali, a planului său secret; cu toate acestea, adevăratele intenții ale lui Gritti nu vor fi niciodată pe deplin clarificate.

În iunie 1534, Gritti a părăsit Constantinopolul pentru ultima sa călătorie în Ungaria, însoțit de 1 000 de infanteriști și 1 000 de